

את הספר חלקנו לאחת-עשרה חטיבות ענייניות, והן מושתתות גם על בחינות ספרותיות שנעמד עליהן להלן. והרי הצעת החלוקה:

לחטיבה הראשונה הפותחת את הספר קראנו 'עלי ושמואל', וכללנו בה את הפרקים א-ח. חטיבה זו חלקנו לחמש פרשות ענייניות: א. פרשת חנה (א א — ב י), תפלתה משמשת מבוא היסטוריוסופי על דרך הנבואה לספר כולו; ב. על מה חרבה שילה? (ב יא — ג יח); ג. הכבוד גלה מישראל ושב אליו (ג יט — ז א); ד. שמואל שופט את העם ודרכי שפיטתו (ז ב-יז); ה. בקשת העם משמואל למנות להם מלך (פרק ח).

תחילתה של החטיבה — בספור לידתו וילדותו של שמואל, וסיומה — בזקנתו. המעשה הראשון — הוא עליה לרגל לשילה, והוא פותח בלשון: 'ועלה האיש ההוא (— אלקנה) מעירו וגו'; המעשה האחרון — העם מבקש משמואל מלך, עליו התפללה חנה בסיום תפלתה. הפרשה חותמת בדברי שמואל: 'לכו איש לעירו (ח כב). וכבר אמרנו שעניינות אלה של מקדש ומלך, שבהם עוסקת החטיבה, ממלאים את הספר כולו.

לחטיבה השניה קראנו 'שמואל ושאול'. כללנו בה את הפרקים ט-יב, וחלקנוה לשתי פרשות: א. כיצד הגיע שאול למלכות (ט א — י כד); ב. מעשי שאול הראשונים בדברי שמואל האחרונים (י כה — יב כה). חטיבה זו פותחת בנוסחת פתיחה 'יהי איש וגו' (ט א), מעין נוסחת הפתיחה של החטיבה הראשונה (א א). ומבחינת תוכנה היא חותמת את תקופת השופטים ופותחת את תקופת המלוכה. בפרשה האחרונה (פרק יב) נפרד שמואל השופט מאת העם, לאחר שכל ישראל קבלו את שאול למלך עליהם.

לחטיבה השלישית קראנו 'שאול לוכד המלוכה'. כללנו בה את הפרקים יג-יד. חטיבה זו מלוכדת מאד וענייניה מחוברים זה לזה, לפיכך לא חלקנוה לפרשות, אלא לפיסקאות בלבד. בראש החטיבה — נוסחת הפתיחה למלכים: 'בן שנה וגו' (ראה להלן בפרק לסגנונו של הספר), ובסיומה — סכום פעלו הממלכתי של שאול, על דרך סכומי-מלכים (ראה שם). סיומה של החטיבה הוא מעין פתיחתה. פתח במעשה הקמת צבא קבוע (יג ב), ובמעין זה סיים: וראה שאול כל-איש גבור וכל-בן-חיל ויאספהו אליו (יד נב).

לחטיבה הרביעית קראנו 'המלכות נקרעת מעל שאול ודוד יוצא ובא לפני העם', וכללנו בה את טו א עד יח ה. את החטיבה חלקנו לשלש פרשות: א. החטא שמחמתו נקרעה המלכות מעל שאול (פרק טו); ב. משיחת דוד וסלוק רוח ה' מעם שאול (פרק טז); ג. דוד מכה את גלית ויוצא ובא לפני העם (יז א — יח ה). עיקר עניינה של החטיבה הוא מהות הטוב הרצוי בעיני ה' ('שמע בקול ה') וטיבה של מלכות ישראל הרצויה והראויה. על מלך ישראל להיות

מחבר דבוק בנביאים, המודיעים לו את דבר ה'. עליו להיות מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים (ש"ב כג ג), ולא מושל הירא את העם (ש"א טו כד).

תחילתה של החטיבה בצויו של הנביא למלך שאול, האמור בסגנון רם (טו א-ג), וסיומה במעשיו הראשונים של דוד, שהובא בדרכי ההשגחה הנעלמות לביתו של שאול ואחר כך נמשח במקומו למלך. בפועל כבר ממלא דוד כאן את עיקר תפקידי המלך, כבקשת העם משמואל בסיומה של החטיבה הראשונה: ויצא לפנינו ונלחם את-מלחמתנו (ח כ).

לחטיבה החמישית קראנו 'שאל עזין את דוד ובקנאתו מבקש את נפשו' (יח ו — כ מב). גם חטיבה זו, בדומה לחטיבה השלישית מלוכדת ומחוברת בענייניה, ולפיכך חלקונה לפסקאות בלבד. המעשים בחטיבה זו מסופרים על דרך ההדרגה וגם על דרך התקבולת הנגדית (ראה עוד לקמן). תחילתה ב'שירת הנשים' בחגיגה שנערכה לכבודו של המלך לרגל הנצחון (יח ו), חגיגה שעוררה קנאה בלבו של שאול ונהפכה לימים לאיבה עזה ('קשה כשאול קנאה') וסיומה בבית שכתרו יהונתן ושאל — עם דוד מתוך אהבת נפש (כ מב): נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים (ש"ב א כו).

לחטיבה הששית קראנו 'דוד בנדודיו', וכללנו בה את כא א — כח ב, וחלקונה לשבע פרשות: א. דוד בורח אל אכיש מלך גת (כא א-טז); ב. דוד מקים לו גדוד ושאל מוציא להורג את כהני נוב (כב א-כג); ג. שאול אוסף את כל צבאו לתפוס את דוד (כג א-כט); ד. דוד חס על שאול הנופל בידיו (כד א — כה א); ה. דוד רב את עלבונו מיד נבל (כה ב-מג); ו. דוד חס שנית על נפשו של שאול וזוכה לברכתו (כה מד — כו כה); ז. דוד ברוב יאושו מחפש לו שוב מקלט בארץ פלשתים (כו א — כח ב).

כל החטיבה עומדת בסיומן של נסיונות שבהם מתנסה דוד, ומפרשה לפרשה הולך ומתעצם בה הרעיון של מלכות דוד, עד ששאול מודה בה בפרהסיה ומברך את דוד. החטיבה פתחה בבריחתו הראשונה לגת, וסיומה בבריחתו השניה לגת.

לחטיבה השביעית קראנו 'אחרית ימי שאול', כללנו בה את כח ג — ש"ב א כז, וחלקונה לשש פרשות: א. שאול שומע בקול שמואל המת (כח ג-כה); ב. שרי פלשתים מתנגדים שדוד ילחם לצדם נגד ישראל (פרק כט); ג. מלחמת דוד בעמלק (פרק ל); ד. מות שאול ובניו (פרק לא); ה. נער עמלקי מביא לדוד את הבשורה על מות שאול (ש"ב א א — טז); ו. קינת דוד על שאול ויהונתן (שם שם יז-כו).

ענייניה של חטיבה זו מחוברים על דרך ההשלמה והנגוד כאחת לחטיבה הרביעית, אלא ששם לא שמע שאול בקולו של שמואל החי וכאילו התעלם מגור-דינו. ואילו כאן שומע שאול בקולו של שמואל המת ומקבל על עצמו את הדין. והולך לקראת מותו הנורא הוד. המעגל שנפתח בלילה, אשר בו הודיע ה' לשמואל על קריעת המלכות (טו יא) נסגר בלילה בעין דוד: ויקמו וילכו בלילה ההוא (כח כה). ועוד: המלכות נקרעה מעם שאול בגלל חטאו בפרשת עמלק, והאדם האחרון שעמו דבר שאול לפני מותו היה עמלקי, והוא הוא המסיר מעליו את סמלי המלכות — את הנזר שעל ראשו ואת האצעדה אשר על זרועו. בקינת דוד על שאול ויהונתן יש משום סכום הולם לשאול ולמלכותו.

לחטיבה השמינית קראנו 'בין בית דוד לבין בית שאול', וכללנו בה ש"ב פרקים ב-ד, וחלקונה לארבע פרשות: א. דוד עולה למלך בחברון (ב א-ז); ב. המלחמה בין בית שאול

לבין בית דוד (ב ח — ג ה); ג. ברית אבנר עם דוד (ג ו-לט); ד. השבתת המלכות מבית שאול (פרק ד).

עיקר תוכנה של החטיבה — המלחמה הארוכה בין שני בתי המלכות — תחילתה ליד הברכה בגבעון (ב יד), וסיומה ליד הברכה בחברון (ד יב); היא פתחה בשאלת דוד ובתשובת ה' — חברונה! (ב א) ובחברון היא מסיימת (ד יב).

לחטיבה התשיעית קראנו 'מלכות דוד על כל ישראל' וכללנו בה ש"ב פרקים ה-ח, וחלקונה לארבע פרשות: א. כבוש ירושלים ובנינה (פרק ה); ב. העלאת ארון ה' לעיר דוד (פרק ו); ג. בנין בית ה' ומלכות בית דוד (פרק ז); ד. דוד מרחיב את תחומי הממלכה ומארגן אותה (פרק ח). החטיבה סדורה על דרך הכיות (— כיאסם). הפרשה הראשונה מדברת בבקשת 'כל שבטי ישראל' שימלך דוד עליהם כנבואת ה' עליו, ובמלחמותיו הראשונות. בפרשה זו באה נוסחת פתיחה למלכים (ש"ב ה ד-ה). והפרשה האחרונה ממשיכה את ספור המלחמות, שבהן סיימה הפרשה הראשונה, והיא מספרת על שאר מלחמותיו, ומסתיימת בסכום מלכות דוד, על דרך סכומי מלכים, בדומה לסכום הבא בסיום החטיבה השלישית (על שאול). שתי הפרשות הבאות באמצעה של החטיבה מדברות בהעלאת הארון לירושלים, בתכניתו של דוד לבנות בית לה', ובהבטחת ה' לבנות לו — לדוד — בית 'עד עולם'. החטיבה חותמת במלים: ובני דוד כהנים היו.

לחטיבה העשירית קראנו 'חטא ועונש, חסד ותשובה', וכללנו בה ש"ב פרקים ט-כ, וחלקונה לחמש פרשות: א. דוד עושה חסד עם בית יהונתן (פרק ט) ¹⁰; ב. מלחמת בני עמון ומעשה בת שבע ואוריה (פרקים י-יב); ג. מעשה אמנון ותמר (פרקים יג-יד); ד. מרד אבשלום (טו א — יט ט); ה. דוד שב למלכות ומדכא מרד שבע בן בכרי (יט י — כ כו). חטיבה זו יש לה דמיון לחטיבה הרביעית המדברת בחטאו של שאול ובענשו. תחילתה במעשה חסד של דוד עם מפיכת בן יהונתן, כדבריו אל ציבא: כל אשר היה לשאול ולכל-ביתו נתתי לבן-אדניך (ש"ב ט ט), ובסיומה — פוסק דוד: אתה וציבא תחלקו את-השדה (שם יט ל, וראה פירוש). ואילו שאר הפרשות שבחטיבה מדברות בחטאו של דוד ובענשו, כפי שפירש ר"י אברבנאל: וזהו סמיכות הפרשיות וקשורם. ברם בנגוד לשאול שהתעלם עד יומו האחרון (ולא עד בכלל) מחטאו ולא עשה דבר לתקונו, דוד הוא המקים 'עולה של תשובה', מתוך קבלת אחריות ומתוך ידיעה, שרק יסורים ממרקים את העוון (שם טז י-יב), ומכיון שנתיסר שב למלכות בירושלם. החטיבה מסתיימת במנין שמות שריו, מעין הסכום שבחטיבה הקודמת, אלא שבניו אינם נמנים עוד על שריו. גם חטיבה זו חותמת בלשון כהנים: גם עירא היאירי היה כהן לדוד.

לחטיבה האחת-עשרה (פרקים כא-כד) החותמת את הספר, קראנו 'דמותו ופעלו של דוד' וחלקונה לשש פרשות: א. מעשה הגבעונים (כא א-יד); ב. מעשי גבורה של דוד ואנשיו (שם טו-כב); ג. שירת דוד (פרק כב); ד. דברי דוד האחרונים (כג א-ז); ה. מעשי גבורה ושמות הגבורים אשר לדוד (שם ח-לט); ו. מעשה 'ההסתה' ובנין המזבח בהר המוריה (פרק כד).

10 אבל אפשר שפרשה זו משמשת גם מעין נספח לחטיבה שלפניה המדברת ב'משפט וצדקה' שדוד עשה 'לכל-עמו' (ש"ב ח טו).

מבוא

חטיבה זו, כדוגמת החטיבה התשיעית, סדורה גם היא על דרך הכיות. הפרשה הראשונה והפרשה האחרונה מדברות בחטאי מלכים. הראשונה — בחטאו של שאול, האחרונה — בחטאו של דוד, ושתיהן חותמות מעין אותה לשון: ויעתר אלהים לארץ אחרי־כן — ויעתר ה' לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל. הפרשה השניה והפרשה החמישית מדברות במעשי גבורה, והן משמשות מסגרת לשירת דוד (פרשה שלישית) ולדבריו 'האחרנים' (פרשה רביעית) הקבועים באמצעה של החטיבה. נראה שכל פרשה בחטיבה זו מדברת — על דרך הספור ועל דרך השירה — בצד אחד מדמותו רבת־הצדדים של דוד. הפרשה הראשונה — מדברת בדוד החסיד הנאמן לשבועתו; השניה — בדוד הגבור; השלישית — בדוד המשורר וההוגה ברוח הקודש; הרביעית — בנבואת דוד על מלכות בית דוד מהותה ושליחותה; החמישית — בדוד המפקד ויחסו לפקודיו; הששית — בדוד 'המקים עולה של תשובה', והבונה מזבח ל'בית עולמים'. נמצא שחטיבה זו היא מעין סכום פעלו של דוד ותאור דמותו, וענייניה נעוצים בראשו של הספר.